

אייר תשע"ב

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

שיעור לימי ספירת העומר: הטוב הרע והמכוער עפ"י שיעוריהם של הרב לבנון והרב ויצמן

1. יבמות דף סב עמוד ב:

"שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמש, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה.

2.

"דתניא, רבי יהושע אומר: נשא אדם אשה בילדותו - ישא אשה בזקנותו, היו לו בנים בילדותו - יהיו לו בנים בזקנותו, שנא: 'קהלת י"א בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים; ר"ע אומר: למד תורה בילדותו - ילמוד תורה בזקנותו, היו לו תלמידים בילדותו - יהיו לו תלמידים בזקנותו, שנא: 'בבקר זרע את זרעך וגו' ".
רואים מכאן את גודל אמונתו של ר"ע שראה אסון כ"כ גדול של מות כל תלמידיו, ממש שואה! ובכל זאת לא התייאש והמשיך בדרכו להרביץ תורה וממעט התלמידים שלמד בזקנותו יצא תורה שאנו לומדים אותה עד היום הזה.

3. סוכה דף מה עמוד ב:

"ראיתי בני עלייה והן מועטין, אם אלף הן - אני ובני מהן, אם מאה הם - אני ובני מהן, אם שנים הן - אני ובני הן."

4. בבלי: שבת לג ע"ב - לד ע"א 3: (תרגום חופשי)

שישבו רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון, וישב יהודה בן גרים עמהם. [תרגום] פתח רבי יהודה ואמר: כמה נאים מעשיהן של אומה זו תקנו שווקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות. רבי יוסי שתק. נענה רבי שמעון בן יוחאי ואמר: כל מה שתיקנו, לא תיקנו אלא לצורך עצמן תיקנו שווקין להושיב בהן זונות, מרחצאות לעדן בהן עצמן, גשרים ליטול מהן מכס. הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם, ונשמעו למלכות. אמרו: יהודה שעילה - יתעלה, יוסי ששתק, יגלה לציפורי, שמעון שגינה - יהרג. הלכו והתחבאו (רשב"י ובנו רבי אליעזר) במערה. נתרחש נס ונברא להם חרוב ומעין מים. היו מורידים את בגדיהם והיו יושבים עד צווארם בחול. כל היום היו לומדים ובזמן התפילה היו לובשים את בגדיהם ומתפללים. לאחר התפילה היו חוזרים ומתפשטים, בכדי שלא יתבלו. ישבו שתיים עשרה שנה במערה. בא אליהו ועמד על פתח

המערה, אמר: מי יודיע לבר יוחאי שמת הקיסר ובטלה הגזירה? יצאו. ראו אנשים חורשים וזורעים, אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה! כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף. יצתה בת-קול ואמרה להם: להחרב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם! הלכו וחזרו. ישבו שנים עשר חודשי שנה. אמר: משפט רשעים בגיהנם שנים-עשר חדש. יצתה בת-קול ואמרה: צאו ממערתכם. יצאו. כל מקום שהיה פוגע רבי אלעזר, היה מרפא רבי שמעון. אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה. בערוב יום ערב שבת, ראו זקן אחד שהיה מחזיק שני צרורות הדסים, ורץ בין השמשות. אמרו לו: אלה למה לך? אמר להם: לכבוד שבת. ויספיק לך אחד?! אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. אמר לו לבנו: ראה, כמה חביבין מצוות על ישראל. נתיישבה דעתם.

5. ברכות ל"ה עמוד ב

"אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורה בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר (ישעיהו ס"א): ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר: (דברים י"א): ואספת דגנך... "אמר אביי: הרבה עשו כרבי ישמעאל - ועלתה בידו, כרבי שמעון בן יוחי - ולא עלתה בידו"

6. מסביר הרב לבנון:

שהנה לאחר שחזרו למערה חזרו בתשובה על שהקפידו על אותם אנשים שעסקו בדרך ארץ, שכן הם החליטו לשבת במערה עוד י"ב חודש בגלל שאמרו "משפט רשעים בגיהנם - שנים עשר חדש", למרות זאת אנו מוצאים, שגם אחרי שיצאו מהמערה, מבטו של ר' אלעזר באותם אנשים שעוסקים בדרך ארץ שרף אותם ואביו רפא אותם: "כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר - הוה מסי רבי שמעון. אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה." לכאורה הלא הם חזרו בתשובה על מה שהקפידו, ומדוע ר' אלעזר ממשך ומכה? מכאן יש ללמוד, שלא שאותם אנשים לא נענשו מדעת הצדיקים, אלא כל זמן שלא נחה דעתם מהם נפגעו, ודעתו של ר' אלעזר עדין לא נחה מאלו שעזבו חיי עולם ועסקו בחיי שעה. בסופו של דבר נחה דעתם כאשר ראו את הזקן עם ההדסים:

נראה ששני ההדסים כנגד זכור ושומר מסמלים את שני הסוגים בעם ישראל, את אלה שלומדים תורה והם בבחינת "זכור", ואלה שעוסקים במלאכה שהם בבחינת "שומר", ולמדו ממנו שחיבת המצוות שווה לחיבת התורה והם דרכים שוות להגיע לשמירת שבת ולעבודת הבורא, שכן שניהם בדבור אחד נאמרו .

7. תענית דף כ עמוד א:

תנו רבנן: לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארוז. מעשה שבא רבי אלעזר ברבי שמעון ממגדל גדור מבית רבו, והיה רכוב על חמור ומטייל על שפת נהר, ושמוח שמחה גדולה, והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה. נודמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר. אמר לו: שלום עליך רבי! ולא החזיר לו. אמר לו: ריקה, כמה מכוער אותו האיש! שמא כל בני עירך מכוערין כמותך? אמר לו: איני יודע, אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית. כיון שידע בעצמו שחטא ירד מן החמור ונשתטח לפניו, ואמר לו: נענית לך, מחול לי! - אמר לו: איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית. היה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו. יצאו בני עירו לקראתו, והיו אומרים לו: שלום עליך רבי רבי, מורי מורי! אמר להם: למי אתם קורין רבי רבי? - אמרו לו: לזה שמטייל אחריו. אמר להם: אם זה רבי - אל ירבו כמותו בישראל. - אמרו לו: מפני מה? - אמר להם: כך וכך עשה לי. - אמרו לו: אף על פי כן, מחול לו, שאדם גדול בתורה הוא. אמר להם: בשבילכם הריני מוחל לו. ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן. מיד נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון ודרש: לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארוז, ולפיכך זכה קנה ליטול הימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות. (תענית כ.)

8. שואל הרב לבנון:

לכאורה קשה, איך ר' אלעזר נכשל באמירה כזאת לבייש אדם מכוער, והעובדה שחזר מלמוד תורה", והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה, "מקשה עלינו להבין עוד יותר, הלא אחרי למוד תורה היה צריך להיות עניו יותר, ואמרו חכמינו "ומלבשתו ענוה ויראה

(אבות פרק ו משנה א)?

נראה שגם זה אסור לומר, משום שאי אפשר לדון אדם עד שתגיע למקומו, וזה שייך כבר לקב"ה שעשהו כמו שהוא, ונוסף לכך, המעשים הרעים הם כעור חיצוני, ואין לומר על האדם עצמו שהוא מכוער, מפני שהכעור הזה אינו יכול להשחית את פנימיות הנפש, שנבראה חלק א-ל-ל-ל ממעל, וכך אמר בעל "עבודת ישראל" מקוויניץ על פי הגמ' נדרים דף סו עמוד א "באותה שעה בכה ר' ישמעאל ואמר: בנות ישראל נאות הן, אלא שהעניות מנוולתן - " אין עניות אלא בדעת, אם תאכיל אותן ותשקה אותן בתורה יהיו יפות, וכך הכיעור יכול להשתנות לטובה. ולכן אותה אדם מזהיר אותו " ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן, " כי צריך להוכיח את הרשעים, אבל לא להרגיל בכך, שאז כאילו אומרים שהם מכוערים בעצם ואין להם תקווה.

9. הרב ויצמן:

לפני שנעמיק במעשה, נידרש להבהרה: מי אמר למי שלום עליך רבי! מלשון הגמרא נראה בבירור שהפונה הוא רבי אלעזר לאיש המכוער, והאיש המכוער לא עונה לו. מנקודה זו מתחיל הסיפור, כשרבי אלעזר, שלפני רגע קרא לאיש "רבי", מתוך רצון לכבדו, מתקומם על ההתעלמות

ומטיח באיש: "ריקה, כמה מכוער אותו האיש! שמא כל בני עירך מכוערין כמותך?" ובאמת, מדוע מתעלם האיש המכוער מרבי אלעזר? נראה אדם שלא מעוניין בתקשורת עם סביבתו, אדם שלא מוכן להידיין ולסלוח על פגיעה בו, אדם שמתעקש גם לחזור על התשובה הראשונה שלו כמנטרה גם אם היא כבר לא שייכת ("איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית"), אדם שגם כאשר הוא כבר סולח הוא לא עושה זאת בלב שלם אלא "בשבילכם הריני מוחל לו. ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן". אנו אכן פוגשים אדם שחי חיים של התגוננות מקווצת, של חשש מפני הזולת ומלחמה נואשת על כבודו האבוד.

10. אומר הראשל"צ הרב עמר:

ואמרו חז"ל שבית המקדש הראשון נחרב מפני העוון של עבודה זרה, ובית המקדש השני נחרב מפני שנאת חינם, ובאמת עון עבודה זרה הוא חמור מכל העברות שבתורה. ואפ"ה אנו רואים שהתוצאות של שנאת חינם ותולדותיה קשים ונוראים מאלה של ע"ז, שהרי בית ראשון שנחרב מפני ע"ז, שב ונבנה לאחר שבעים שנה, ואילו בית שני שנחרב מפני השנאה, עברו קרוב לאלפיים שנה ועדיין לא נושענו.

ואין עון השנאה חמור מע"ז, אלא שהאדם לא מרגיש עומק עון השנאה וגודלו, וחושב שהוא לא עשה דבר, וע"כ ממשיך בזה בחוזק ובחשק גדול, ואומר מה עשיתי, כי השנאה משכנה בלב, אך משם מפכה כמעין לא אכזב מעשים רעים רבים, ומלבד הקושי המפורסם שבתיקון מדותיו של אדם שהוא מהדברים היותר קשים, עוד נדמה לאדם שע"י המחלוקת בדבר זה או דבר אחר ירבה כבוד שמים, או ימנע איזה רעות, אבל באמת אין הצדקה למחלוקת, ונוזקיה כפולים מטובותיה עשרות מונים, והיא מביאה לידי שנאת חינם, וזה הוא עצם התמשכות החורבן.

וכמה יש להזהר שלא להקניט בדברים, וליזהר בלשון נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, ואדם אומר מה עשיתי רק דיברתי, והחיים והמות ביד הלשון, ומצות התלויות בדבור אין למעלה מהם וכמו תפלה ותלמוד תורה שהוא כנגד כולם, ובאותה מדה הוא חומרת העברות התלויות בדבור, עד שאמרו (במס' כריתות י"ז) שקולה לשון הרע כנגד ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים רח"ל.